

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
Emotional Quotient of Administrators Under the Narathiwat
Primary Educational Service Area Office1

อีลฮัม หมัดอัดดาร์

Ilham Mad-addar

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Master's degree student Education Administration Faculty of Education, Bangkokthonburi University

e-mail: ilhamfamily130858@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 และ (2) เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรประกอบด้วยครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 148 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สุ่มโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิอย่างง่ายเป็นสัดส่วน จำนวน 108 คน วิธีดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศึกษาปัญหาการวิจัย (2) การออกแบบการวิจัย (3) การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล (4) การเขียนรายงานการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการทดสอบค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ (2) การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความฉลาดทางอารมณ์, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the emotional quotient of school administrators Under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. and (2) to compare the emotional quotient of school administrators Under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. Classified by gender, work experience and the size of the school. This research is an exploratory research. The population consists of heads of teacher personnel administration in educational institutions Under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, the total number of 148 people were heads of teacher personnel administration department in educational institutions. 108 participants were randomly selected by stratified random sampling. The research was conducted in 4 steps, namely (1) research problem study (2) research design (3) data collection and data analysis (4) research. write a research

report the instrument used for data collection was a 5-level estimation questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. The hypothesis was tested by two independent t-tests and one-way analysis of variance.

The results of the research showed that (1) the emotional quotient of the educational institute administrators Under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. the overall level was at a high level and (2) a comparison of emotional quotient of school administrators Under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. Classified by gender, work experience and the size of the school Overall and in each aspect no difference.

Keywords: Emotional Quotient, School Administrators

บทนำ

สังคมในปัจจุบันมักให้ความสำคัญกับการเป็นคนฉลาดทางเชาว์ปัญญาหรือสติปัญญา (Intelligence Quotient: I.Q) ที่เน้นการคิด การจำ การใช้ภาษา การใช้เหตุผล การคำนวณ การเชื่อมโยงมากกว่าความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: E.Q) ที่เป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจในอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รวมถึงการควบคุมอารมณ์ตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ จนทำให้หลายคนเข้าใจว่า ถ้าตนจะประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น ตนจะต้องเป็นคนเก่งฉลาดมีสติปัญญาที่ดี ซึ่งในความเป็นจริงนั้นการที่เราจะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือการทำงานให้บรรลุเป้าหมายจนสำเร็จลุล่วงนั้น จะอาศัยเพียงสติปัญญาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ยังจะต้องอาศัยความฉลาดทางอารมณ์เข้ามาประกอบด้วย ซึ่งทำให้ผู้บริหารนอกจากจะมีทักษะความรู้ความสามารถที่เป็นเรื่องของสติปัญญาแล้ว ยังต้องฝึกฝนทักษะการทำงานที่มีความยืดหยุ่น มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น การปรับตัวที่ดี ลดความเครียด สร้างความสุขแก่เพื่อนร่วมงาน เพื่อที่จะให้ผลงานออกมาดี มีประสิทธิภาพที่สุด และตอบสนองนโยบายและเป้าหมายขององค์กร (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2561: 491) จากการศึกษา พบว่า คุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญมากและจำเป็นต่อการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ คือ คุณลักษณะด้านความฉลาดทางอารมณ์ นักจิตวิทยาและนักวิจัย ตลอดจนผู้นำทั้งหลายในปัจจุบันได้ให้ความสนใจ และยอมรับถึงความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นความสามารถที่เชื่อมโยงกับความมีประสิทธิผลของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา คนเราเปรียบเทียบความฉลาด และความคาดหวัง ความก้าวหน้าทางการงานจากเชาว์ปัญญา (IQ) แต่ปัจจุบันความคิดนั้นได้รับการพิสูจน์แล้วว่า เป็นจริงเพียงครึ่งเดียว เพราะความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) จะเป็นส่วนที่ผลักดันให้คนเราประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง ตรงกับความคิดของเมเยอร์และสโลเวย์ (Mayer and Salovey) ที่พบว่า เชาว์ปัญญาสามารถทำนายความสำเร็จในการเรียน และการทำงานได้เพียง 20% เท่านั้น แต่ความฉลาดทางอารมณ์จะเป็นส่วนหนึ่งของความสามารถที่เกี่ยวข้องในชีวิตในสัดส่วน 80% ของส่วนที่เหลือ ความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยเฉพาะกับผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะช่วยให้บริหารงานอย่างถูกต้องและเหมาะสม รู้จักใช้คนและครองใจคนสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้ โดยที่งานนั้นเกิดจากความรัก ความสามัคคีของคนในองค์กร ทำให้ผลสำเร็จของงานเป็นที่น่าพึงพอใจ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความฉลาดทางอารมณ์นอกจากจะช่วยพัฒนาตนเองแล้ว สามารถสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ลดความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ความผิดพลาดในการบริหารงานมีน้อยหรือไม่มีเลย และมีมนุษยสัมพันธ์ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) เป็นความสามารถในการรับรู้ ประเมิน และแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงและสร้างความรู้สึกที่ดีแก่บุคคลความคิด รวมทั้งมีการแก้ไขปัญหาที่สร้างสรรค์ได้ เข้าใจอารมณ์แยกแยะ วิเคราะห์อารมณ์ และกระบวนการของอารมณ์ได้ดี คิดใคร่ครวญและควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดีในทางที่จะส่งเสริมให้สุขภาพจิต และปัญญาดีสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนและผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม (Mayer and Salovey,

2018: 3-31) โกลแมนและคณะ (Goleman, Boyatzis and McKee, 2014:20) ได้ศึกษาพบว่า ทักษะทางเทคนิค (ความฉลาดทางสติปัญญา) และความฉลาดทางอารมณ์ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของผลการปฏิบัติงานมีความสำคัญ เท่าเทียมกัน และยิ่งไปกว่านั้น ความฉลาดทางอารมณ์จะมีบทบาทที่สำคัญมากยิ่งขึ้นในระดับผู้บริหารที่มีตำแหน่งสูงขึ้นในองค์กร ซึ่งหมายความว่า บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงเท่าใด ความสามารถด้านความฉลาดทางอารมณ์ก็จะยิ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันความเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้น ความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการประสบความสำเร็จในชีวิตของแต่ละคน ซึ่งเกิดจากความสามารถเรียนรู้สภาวะอารมณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง สามารถจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ สามารถควบคุมอารมณ์ให้มีความมั่นคง ไม่แปรปรวนง่าย และมีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ดีได้ด้วยตนเอง และมีความเข้าใจสภาวะอารมณ์ของผู้อื่นจนสามารถมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคมได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2562:19)

จากปัญหาดังกล่าว การควบคุมอารมณ์ของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องควบคุม ไม่ให้แสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวออกมาให้ผู้อื่นได้เห็นไม่ว่าจะเป็นกับชุมชน นักเรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษาที่ผู้บริหารนั้นต้องการความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ ถ้าหากผู้บริหารไม่สามารถควบคุมอารมณ์หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ จะส่งผลให้งานมีประสิทธิภาพลดลง แต่หากผู้บริหารรู้จักควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม ประสิทธิภาพของงานก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังที่ กีบ (Gibbs, 2013: 261) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความสามารถ ตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และคนอื่นสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง บริหารจัดการอารมณ์ได้ รู้จักควบคุมอารมณ์ แสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ เข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข บุคคลนั้นเรียกว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือหน้าที่การงานนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการที่มีสติปัญญาดีเสมอไป สติปัญญาอย่างเดียวนั้นไม่สามารถทำให้การเรียนหรือทำงานด้านต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยความฉลาดทางด้านอารมณ์เป็นส่วนประกอบด้วย

Goleman (2013: 45-46) ได้กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้อย่างประสบความสำเร็จนอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นอีกว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญมากกว่าเชาว์ปัญญา โดยกล่าวว่า เป็นระยะเวลายาวนานที่คนเราให้ความสำคัญกับสมอง โดยไม่ใส่ใจสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จชีวิตคือ กลุ่มทักษะทางสติปัญญาที่สามารถสอนได้ ไม่เหมือนกับความฉลาดทางอารมณ์ที่ยากต่อการสอนและการพัฒนา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบาย ปิงบประมาณ พ.ศ.2561 เกี่ยวกับการพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษา ไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 6 คือ 1) พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือ พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการวางแผน พัฒนาระบบงบประมาณ และการสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการศึกษาที่มีมาตรฐาน สร้างความเข้มแข็ง และยกระดับคุณภาพการศึกษาตามบริบทของพื้นที่ ส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง และยกย่องเชิดชูเกียรติสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สถานศึกษา และองค์กรคณะบุคคลที่มีผลงานเชิงประจักษ์ 2) สร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาจัดทำแผนบูรณาการจัดการศึกษาร่วมกับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและสำนักงานศึกษาธิการภาค สร้างความเข้มแข็งในการยกระดับคุณภาพการศึกษารูปแบบเครือข่าย และส่งเสริมและพัฒนาโรงเรียนด้วยพลังประชารัฐอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คือ ส่งเสริม สนับสนุนผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และสาธารณชนให้มีความรู้ความเข้าใจ สร้างความตระหนักในการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีปัญหาทางอารมณ์ ดังนี้ ไม่สามารถควบคุมและจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ ไม่เข้าใจผู้อื่น ไม่สนับสนุน ไม่ทำงานเป็นทีม มีการแบ่งพังกแบ่งพวก (ขาดความสามัคคี) ไม่ให้กำลังใจครูและบุคลากร จึงมีผลต่อการทำงานต่าง ๆ ไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ ทำให้เกิดผลกระทบต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครูและบุคลากรในสถานศึกษาอย่างมากที่สุด (ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สพป.นธ เขต 1, 2020)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นได้ว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการบริหารงานเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ประกอบด้วย การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และการมีทักษะทางสังคม เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน
2. ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน
3. ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดของสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งเป็น 5 ด้าน ตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 2013: 319-320) ดังนี้ 1) การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง 2) การควบคุมอารมณ์ตนเอง 3) การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง 4) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และ 5) การมีทักษะทางสังคม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2.1 ประชากร ได้แก่ ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 148 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 108 คน

3. ตัวแปรในการวิจัย

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม 1) เพศ (1) ชาย (2) หญิง
2) ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน (1) ประสบการณ์น้อย (ต่ำกว่า 10 ปี) (2) ประสบการณ์มาก (10 ปีขึ้นไป) และ 3) ขนาด
ของสถานศึกษา (1) ขนาดเล็ก (1-120 คน) (2) ขนาดกลาง (121-300 คน) และ (3) ขนาดใหญ่ (301 คนขึ้นไป)

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความฉลาดทางด้านอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ประกอบด้วย 1) การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง 2) การควบคุมอารมณ์ตนเอง
3) การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง 4) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และ 5) การมีทักษะทางสังคม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม มีจำนวน
1 ฉบับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ประสบการณ์
ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบตามรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Levels Rating
Scale) ตามแนวคิดของไลเคิร์ธ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

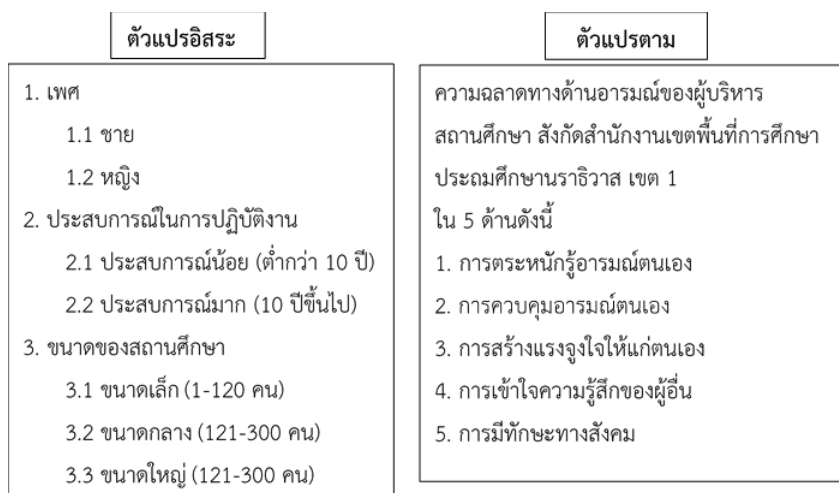
5.1 สถิติที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย 1) ตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหา (Content
Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objectives Congruence: IOC)
2) วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

5.2 สถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ค่าร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย และ 3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ประกอบด้วย 1) การทดสอบค่าทีแบบ t-test Independent และ
2) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของงานวิจัยตามแนวคิดของโกลแมน (Goleman, 2013:
319-320) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลของครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษาต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีเพศหญิง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 เพศชาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ส่วนประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 76.80 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาก จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 23.20 ครูหัวหน้าฝ่ายบริหารด้านบุคคลในสถานศึกษา ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 43.85 ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 37.00 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 19.15

2. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และการมีทักษะสังคม ดังนี้

2.1 การสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง พบว่า ผู้บริหารภาคภูมิใจกับงานที่ทำสม่ำเสมอ โดยให้รางวัลกับตนเอง เมื่องานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

2.2 การควบคุมอารมณ์ตนเอง ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถแสดงทางอารมณ์ได้เหมาะสม ซึ่งสามารถควบคุมและจัดการอารมณ์โกรธของตนเองได้

2.3 การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง พบว่า ผู้บริหารรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของตนเองเมื่อต้องการเผชิญกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

2.4 การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น พบว่า ผู้บริหารรับรู้และเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นอยู่เสมอ สามารถเข้าใจความแตกต่างระหว่างผู้ร่วมงานได้อย่างราบรื่น

2.5 การมีทักษะสังคม พบว่า ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองและผู้อื่นเสมอ จึงสามารถ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่าโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ดังต่อไปนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาทางวิชาชีพ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมความเป็นไทย มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และยังมีมุ่งเน้นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้มีคุณภาพ เช่นเดียวกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2575 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การยอมรับ และเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด จึงทำให้ผู้บริหารส่วนใหญ่สามารถบริหารงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง ควบคุม อารมณ์ตนเองได้ มั่นใจในตนเอง และประสบความสำเร็จในการทำงาน คุณลักษณะที่สำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่นจึง ประกอบด้วย การตรงต่อเวลา วางแผนการทำงาน ซื่อสัตย์ สุจริต อดทน ความกระตือรือร้น เห็นแก่ส่วนรวม ร่วมมือในการ

ทำงาน ช่วยเหลือเพื่อส่วนรวมในการทำงาน รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มองการณ์ไกล มีฉันทะในการทำงาน กล้าคิดกล้าแสดงออก และใฝ่รู้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2561: 40) สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญารัตน์ ทับทิม (2562: 50) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของปณิตทัต วลาบูรณ์, เจริญวิษณุ สมพงษ์ธรรม และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2560: 32) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับแรงจูงใจในการทำงานของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. จากผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.1 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารเป็นบุคคลที่ตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในตลอดจนสามารถคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักจัดการความเครียดที่จะมาขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันมีค่าของตนเองได้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำ หรือผู้ตามได้อย่างมีความสุขจนประสบความสำเร็จในการบริหารตลอดจนความสำเร็จในชีวิต ประการที่หนึ่งซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของดาการ ภูริพงษ์ (2563: 71) ได้ศึกษา ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 พบว่า 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จำแนกตามเพศอายุ และระดับการศึกษาพบว่า มีความฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ พบว่า มีความฉลาดทางอารมณ์ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.2 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาต่างได้รับการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพอยู่เสมอ ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา โดยมีโครงการประชุมและอบรมข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา อยู่เสมอ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการป้องกันปราบปรามการทุจริต ลดความผิดทางวินัย เสริมสร้าง คุณธรรม จริยธรรม โครงการการจัดการความรู้ การมีมารยาท วัฒนธรรมไทยที่ดีต่อการติดต่อสื่อสาร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1, 2563: 86) จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว จะทำให้ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและเพิ่มระดับ ความฉลาดทางอารมณ์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่วนผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย จะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดประสบการณ์ ทักษะในการบริหาร และความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้สามารถพัฒนาการบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงทำให้ทั้งผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากหรือประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อย ต่างมีความมุ่งหวังในการบริหารงานเพื่อไปสู่ความสำเร็จเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตรา วรพุด (2561: 65) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง

เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมฤทัย คุ่มสกุล (2560: 32) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตาม ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 มีการแบ่งกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษา จำแนกตามอำเภอ ซึ่งแต่ละเครือข่ายนั้นจะมีสถานศึกษา ทั้งสถานศึกษาขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดกลาง และสถานศึกษาขนาดใหญ่ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละขนาดได้พบปะ ประชุม หรือร่วมกันวางแผนงาน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จได้ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ดังเช่นยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมการมีส่วนร่วม ที่มีการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ผู้อำนวยการกลุ่มข้าราชการ รวมถึง การศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และทัศนศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มเติมความรู้ ความใจ ทักษะและประสบการณ์การบริหาร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1, 2563: 70) สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิธร ศิริพัฒนโกศล (2561: 42) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตรา วรพูน (2561: 45) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น โดยจะต้องรับรู้ความต้องการของผู้อื่น สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และสามารถอ่านอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นได้จากการแสดงออกทางสีหน้า แววตา และการกระทำ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะนำไปสู่การประสานงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร ที่จะทำให้มีความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการควบคุมอารมณ์ตนเอง เพื่อจัดการอารมณ์โกรธของตนเองได้ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่กดดัน สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เมื่อต้องประสบกับปัญหา และผู้บริหารต้องมีความสามารถใน

การแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอื่น ๆ
2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจของครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ธัญญารัตน์ ทับทิม. (2562). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), กาญจนบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- ปิ่นมัท วลาบุรณ์ และคณะ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับแรงจูงใจในการทำงานของครูผู้สอน โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17*. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*.
- รดาการ ภูริพงษ์. (2563). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 35*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), อุตรธานี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2561). *การศึกษาความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์: ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2558). *เชาว์อารมณ์ (E.Q.) : ดัชนีความสุขและความสำเร็จของชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิธร ศิริพัฒน์โกศล. (2561). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระแก้ว เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมฤทัย คุ่มสกุล. (2560). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1. (2562). *วารสารแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. (ม.ป.พ.)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุจิตรา วรพุด. (2561). *ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ฉะเชิงเทรา เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), ฉะเชิงเทรา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Goleman, D. (2016). *Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.

- Jones, J.L. (2015). A Woman of Influence: The Emotional Intelligence Leadership of Eleanor Roosevelt. *Dissertation Abstracts International*, 61(2): 441.
- King, M.I. (2014). Extraordinary Leadership in Education: Transformational and Transactional Leadership as Predictors of Effectiveness, Satisfaction and Organizational Climate in K-12 and Higher Education. *Dissertation Abstracts International*, 50(8): 2.
- Mayer, J.D. and Salovey, P. (2015). *Emotional Development and Emotional Intelligence: Educational Implications*. New York: Basic Book.
- Taro Yamane. (2012). *Sample size determination*.
- Weisinger, H. (2014). *Emotional Intelligence at Work: The Untapped Edge for Success*. San Francisco: Jossey-Bass.